

Письменна Т. В.
к.е.н., старший викладач кафедри фінансів
суб'єктів господарювання і страхування ТНЕУ

ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ВИМОГУ ПРАКТИКИ ФІНАНСОВИХ ПОРУШЕНЬ В УКРАЇНІ

Серед проблем, актуальність яких значно підвищилася в умовах сьогодення, є питання ролі державного фінансового контролю. Її недооцінювання може загрожувати не лише виникненням фінансових порушень, а й стрімким зростанням їх обсягу впродовж наступних років. Зважаючи на те, що негативна практика допущення порушень фінансово-бюджетної дисципліни продовжує не тільки зберігатися, а й розширюється в масштабах, то виникає потреба у підвищенні ролі державного фінансового контролю в Україні.

Для обґрунтування ролі державного фінансового контролю та визначення умов її підвищення важливо звернутися до напрацювань вітчизняних учених, серед яких Жадько К. С., Есманов О. М., Ковалюк О. М., Піхоцький В. Ф., Плескач В. Л., Шевченко Н. В. та інші. Поряд з цим, не можна залишити без уваги реалізацію ролі державного фінансового контролю на практиці, що проявляється через показники діяльності контролюючих органів.

З питання ролі фінансового контролю Ковалюк О. М. розмірковує, що даний вид контролю займає чільне місце в забезпеченні функціонування фінансового механізму економіки держави. Такий висновок сформульовано на основі визначення фінансового контролю, який здійснюють державні та громадські органи за дотриманням економічними суб'єктами, тобто підприємствами, установами й організаціями, фінансово-господарського законодавства при формуванні та використанні коштів. При цьому, важливе значення для досягнення ефективності організації економіки держави має застосування різних видів, форм і методів фінансового контролю [1, с. 151, 155-156].

У своїх працях науковці доволі часто звертаються до проблем функціонування системи державного фінансового контролю в Україні, проводять аналіз її сучасного стану. Посилений науковий інтерес до проблематики в даній сфері вони пояснюють тим, що в сучасних умовах державний фінансовий контроль виконує роль інструмента оптимізації використання обмежених фінансових ресурсів для повного виконання державою її функцій [2, с. 32].

В своїх міркуваннях Шевченко Н. В. цілком погоджується з думкою інших учених, які зазначають, що в сучасних умовах дії суб'єктів державного фінансового контролю мають

бути більш ефективними та спрямовуватися на подолання кризових явищ в економіці, наведення належного порядку в використанні матеріальних і фінансових ресурсів у державі [3]. Таким чином, підтримуючи думку інших учених, Шевченко Н. В. підтверджує наявність умов, за яких необхідним є здійснення ефективного державного фінансового контролю.

За спостереженнями Піхоцького В. Ф., у демократичних країнах з ринковою економікою об'єктами державного фінансового контролю є не лише процеси формування і використання фінансових ресурсів державного сектора, а й фінансова діяльність держави, тобто процес збирання, розподілу та використання фінансових ресурсів, що забезпечує виконання державою функцій і завдань. Зважаючи на кількість і масштаби об'єктів, державний фінансовий контроль є «важливим атрибутом управління фінансами» [4].

Продовжуючи попередню думку, наведемо знову ж таки слова Піхоцького В. Ф., який зазначає, що успішний розвиток економіки будь-якої країни багато в чому залежить від достовірної та оперативної інформації про стан державних фінансових і матеріальних ресурсів, а також можливості ефективно управляти ними. Саме контроль є основним незалежним джерелом інформації для виявлення причин порушень, що виникають у процесі управління державними фінансами та державною власністю, а крім цього, дієвим засобом впливу для прийняття рішень щодо запобігання тим чи іншим порушенням. З огляду на це, необхідно, щоб вітчизняна система державного фінансового контролю забезпечувала надання достовірної та своєчасної інформації стосовно того, скільки коштів і на які цілі витрачає держава в період виконання бюджету, які соціально-економічні результати та яка ефективність цих витрат [4].

Заслуговує на увагу думка, яку висловили Плескач В. Л. і Жадько К. С., обґрунтовуючи роль державного фінансового контролю. Так, на державному рівні контролюється розподіл валового національного продукту, рух бюджетних фінансових ресурсів та їх цільове використання. Даний вид фінансового контролю спрямований на забезпечення максимального надходження до бюджету коштів та оптимізацію їх використання. В результаті, державний фінансовий контроль відіграє важливу роль у державному регулюванні економіки та дотриманні фінансової дисципліни [5, с. 86].

Поряд з дослідженням питання ролі державного фінансового контролю на основі думок вітчизняних науковців, важливо проаналізувати розвиток цієї проблеми на практиці. Тому якраз вчасно звернутися до основних показників діяльності Державної фінансової інспекції України як центрального органу виконавчої влади, який забезпечує виконання головного завдання з реалізації політики держави в сфері державного фінансового контролю.

Відповідно до головного завдання, Державна фінансова інспекція України вповноважена здійснювати державний фінансовий контроль за використанням і збереженням

державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах і взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів та майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку та фінансової звітності в підконтрольних установах, а крім цього, за дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного і місцевих бюджетів. Поряд з цим, даний контролюючий орган має повноваження на вжиття заходів до усунення виявлених при здійсненні державного фінансового контролю порушень законодавства та притягнення до відповідальності винних осіб [6].

Результати проведених Державною фінансовою інспекцією України контрольних заходів у підконтрольних установах свідчать про збереження негативної практики допущення порушень фінансово-бюджетної дисципліни. Зокрема, найбільш поширеними з них залишаються такі: порушення вимог Бюджетного кодексу України в частині цільового використання бюджетних коштів; зайве витрачання коштів унаслідок оплати завищених обсягів і вартості придбаних товарів, виконаних робіт, наданих послуг; надмірне виділення бюджетних коштів особам, які не мали на це права, або з причини завищення відповідних розрахунків; незаконна передача державного та комунального майна суб'єктам недержавної форми власності; недоотримання фінансових ресурсів через порушення при передачі майна в оренду; недотримання законодавства під час проведення державних закупівель тощо [7].

За даними в таблиці 1 видно, що впродовж 2006-2012 рр. обсяг виявлених Державною фінансовою інспекцією України незаконних і нецільових витрат ресурсів, недостач коштів та матеріальних цінностей щороку збільшувався, за винятком 2011 і 2012 рр. Найбільший обсяг таких порушень фінансово-бюджетної дисципліни на суму 32593,3 млн. грн. було виявлено в 2010 р. Поряд з цим, як свідчать результати контрольно-ревізійної роботи Державної фінансової інспекції України, в 2006-2012 рр. обсяг виявлених недоотриманих фінансових ресурсів щороку збільшувався, за винятком 2007 і 2011-2012 рр. У 2010 р. бюджетами всіх рівнів, бюджетними установами й організаціями, підприємствами була втрачена можливість отримати належні їм доходи на найбільшу суму 2533,7 млн. грн.

Як видно з даних у таблиці 1, впродовж 2006-2012 рр. Державною фінансовою інспекцією України було забезпечено відшкодування незаконних витрат ресурсів і недостач коштів та матеріальних цінностей, поновлення нецільових витрат ресурсів на мільйонні та мільярдні суми. При цьому, в 2011 р. було відшкодовано та поновлено таких порушень фінансово-бюджетної дисципліни на суму 7537,1 млн. грн., що відповідає 193,8%. Водночас, за період 2006-2012 рр. Державною фінансовою інспекцією України було забезпечено додаткове надходження мільйонних сум фінансових ресурсів до бюджетів, бюджетних

установ і організацій, підприємств. Зокрема, в 2012 р. найбільшому обсягу доотриманих фінансових ресурсів у сумі 731,5 млн. грн. відповідало 89,9%.

Таблиця 1

Обсяг виявлених та усунутих Державною фінансовою інспекцією України порушень фінансово-бюджетної дисципліни в 2006-2012 рр.

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Обсяг виявлених незаконних і нецільових витрат ресурсів, недостач коштів та матеріальних цінностей, млн. грн.	1100,7	1880,3	2427,9	1976,5	32593,3	3888,6	2914,3
Обсяг відшкодованих незаконних витрат ресурсів і недостач коштів та матеріальних цінностей, поновлених нецільових витрат ресурсів, млн. грн.	281,5	724,9	1017,1	1008,8	1059,8	7537,1	1195,9
<i>Відшкодування та поновлення у %</i>	<i>25,6</i>	<i>38,5</i>	<i>41,9</i>	<i>51,0</i>	<i>3,3</i>	<i>193,8</i>	<i>41,0</i>
Обсяг виявлених недоотриманих фінансових ресурсів, млн. грн.	500,2	325,0	1275,2	1459,0	2533,7	1519,2	813,6
Обсяг доотриманих фінансових ресурсів, млн. грн.	89,2	159,2	259,9	437,5	691,7	653,7	731,5
<i>Доотримання у %</i>	<i>17,8</i>	<i>49,0</i>	<i>20,4</i>	<i>30,0</i>	<i>27,3</i>	<i>43,0</i>	<i>89,9</i>

Примітка. Складено на основі [7].

За результатами аналізу окремих показників діяльності Державної фінансової інспекції України в 2006-2012 рр. доречно узагальнити, що основні завдання даного контролюючого органу полягали в здійсненні контролю за цільовим, законним і ефективним використанням бюджетних коштів, а також у вжитті заходів щодо відшкодування та усунення виявлених порушень і недопущення їх надалі. Виконання цих завдань було спрямоване на забезпечення належного рівня фінансово-бюджетної дисципліни в державі, який, як свідчать показники в таблиці 1, вимагає суттєвого покращення.

Таким чином, роблячи висновки, доцільно зазначити, що в умовах сьогодення підвищується роль державного фінансового контролю в Україні. Водночас, зважаючи на те, що з часом сьогоденні умови будуть змінюватися, то до державного фінансового контролю висуватимуться нові вимоги. З огляду на це, вітчизняна система державного фінансового контролю має бути піддана реформаційним заходам, щоб бути спроможною за будь-яких умов виконувати покладену на неї роль.

Література:

1. Ковалюк О. М. Роль контролю у фінансовому механізмі економіки / О. М. Ковалюк // *Фінанси України*. – 2002. – № 7. – С. 151-158.
2. Есманов О. М. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні / О. М. Есманов // *Бізнес-Інформ*. – 2012. – № 12. – С. 32-34.
3. Шевченко Н. В. Актуальні питання реформування системи державного фінансового контролю в Україні / Н. В. Шевченко [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe. – Назва з екрану.
4. Піхоцький В. Функціонування системи державного фінансового контролю та її удосконалення / В. Піхоцький [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe. – Назва з екрану.
5. Плєскач В. Л. Фінансовий контроль у контексті трансформаційних процесів економіки / В. Л. Плєскач, К. С. Жадько // *Фінанси України*. – 2009. – № 6. – С. 85-92.
6. Указ Президента України «Про затвердження Положення про Державну фінансову інспекцію України» від 23 квітня 2011 р. № 499/2011 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/499/2011>. – Назва з екрану.
7. Показники діяльності Державної фінансової інспекції України в 2006-2012 рр. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/printable_article/95604. – Назва з екрану.